

כיצד יקוצצו הכוחות?

כמדור זה נגיש סקירת עתונות זרה על נושאים נבחרים. הפעם עוסקת הסקירה במאמץ הגושים לצמצום הכוחות המזוינים.

סקירת מאמרים בעתונות הצבאית בחו"ל

אריה חשביה

בפרוס ועידת הביטחון האירופית, הירבתה העתונות האמריקאית והאירופית לעסוק בסוגיית קיצוץ הכוחות. אנדרו פיאר, חבר „המועצה ליחסי-חוץ“ האמריקנית (המוציאה לאור את הרבעון „פוריין אפירס“) דן בצד הקונבנציונאלי של הגבלת הכוחות האמריקניים והסובייטיים* השבועון הבריטי „אקונומיסט“ נגע בצד הגרעיני-טאקטי** ואילו סטיבן קנבי, איש חברת „ראנד“ האמריקנית פירסם ברבעון „פוריין פוליסי“ מחקר בנושא הכוח (או החולשה) של נאט"ו לעומת ברית וארשה***. כתב פיאר, בין השאר:

חחשש מפני שואה גרעינית הוליד את הסכמי סאל"ט בדבר הגבלת הנשק הגרעיני-אסטרטגי. הגיעה השעה לדון בהגבלת הנשק הקונבנציונאלי, המהווה סעיף כבד בתקציב הצבאי העולמי. 200 מיליארד דולר מוציא העולם בכל שנה על כוחות מזוינים. מזה מוציאות שתי מעצמות-העל — שלושה רבעים ויותר מ-80% מתקציבי ההגנה שלהן מוצאים על כוחות לא-גרעיניים. ההוצאות על כוח-אדם וציוד חדיש, קונבנציונאלי, מאמירות בהתמדה ובתלילות, משני עברי מסך-הברזל. לדוגמה, מחירו של מטוס-קרב עלה פי שמונה בין 1950 ל-1968, ומחירו של מפציץ ממוצע עלה פי שלושה.

גדול הפיתוי לקצץ את הכוחות הקונבנציונאליים, אך כיצד ייעשה הדבר? המערב קובל על דלות המידע שמפרסמת ברה"מ על כוחותיה המזוינים. אין פירוט של התקציב הצבאי הסובייטי: מוסקבה מפרסמת אחת לשנה רק את הסכום הכולל, ו„מבליעה“ סעיפי ביטחון בתקציבים אורחיים, כגון מחקר מדעי. קושי אחר נובע מהתחשיבים: בארה"ב נעשה התחשיב על בסיס כלכלי; התחשיב הסובייטי הוא פוליטי ובירוקראטי מיסודו. לא ידוע איזה אחוז מהתוצר הלאומי הגלמי מוציאה ברה"מ, באמת, על ביטחון.

יש המציעים להגיע להסכם בין שתי מעצמות-העל על קיצוץ הדדי ושווה בתקציבי-ההגנה — תוך מתן יד חופשית לכל מעצמת-על להחליט אחר-כך כיצד ועל מה תוציא את התקציב המוסכם. פיתרון זה נראה פשוט, יחסית, עד ששואלים כיצד לשבץ את האינפלציה בתחשיב הכללי; כיצד לחשב את העלאת המשכורות — השונה בכל מעצמה (והתלולה מאוד בארה"ב כיום, בשל הצורך לפתות מתנדבים לצבא שכולו מתנדבים); וכיצד ייבדק היישום המעשי של קיצוץ-התקציב? בהיעדר מידע גלוי מברה"מ, מן-הנמנע לבצע ביקורת כזאת.

יש צורך לקבוע את השער הנכון של הרובל — בהשוואה עם הדולר — בכל הנוגע לרכש צבאי. בכלכלה הסובייטית מחושבים פריטים צבאיים, במתכוון, תחשיב נמוך מאוד. התמ-חיר הנקוב אינו יכול לשמש אמת-מידה לקיצוץ הדדי ושווה של תקציבי-ההגנה של ארה"ב וברה"מ.

קפדנים במערב טוענים, שאפשר יהיה להגיע להסכם בדבר

הגבלת כוחות קונבנציונאליים רק אם ברה"מ תספק למערב אותם נתונים, שמוכן המערב לספק לה: תקציב מפורט, כוח-אדם, מחקר ופיתוח, רכש של מערכות-נשק חדישות וכו'. ככל שירבה המידע, כן יקטן החשד מפני העלמה או אחיזת-עיניים.

יש הסבורים, שקיים סיכוי טוב יותר להגיע להסכם בדבר קיצוץ הדדי ושווה של כוח-אדם ומערכות-נשק, משום שקל יותר „לספור ראשים“. הקושי בגישה זו נעוץ באסימטריה של הכוחות הקונבנציונאליים של ארה"ב וברה"מ. מערכות-הנשק של ארה"ב הן מורכבות, ומתוחכמות יותר מאלה של ברה"מ. הדי-ביזיה הסובייטית הרבה יותר קטנה מזו האמריקנית, אך מספר החיילים הקרביים בה רב מזה שבדיביזיה האמריקנית. יש הבדל במשימות: לדוגמה, יחידות אויר טאקטיות של ארה"ב מיועדות לביצוע חדירות עמוקות ולסייע לכוחות-קרקע, ואילו יחידות מקבילות של ברה"מ מיועדות להגנה אווירית.

* Survival, March/April, 1973.

** Economist, May 12, 1973.

*** Foreign Policy, Fall 1972 (Military Review, February, 1973).

יותר צפונה. עם זאת, ספק אם אמצעים אלה ימנעו בעד השר-
יון הסובייטי להגיע למינכן תוך ימים ספורים.

הועלתה סברה, שנשק גרעיני טאקטי יפצה את המערב על
נחיתותו הקונבנציונאלית: נשק זה יסב לברה"מ אבידות כבדות
כל-כך, שהפיקוד הסובייטי יימנע מראש מנקיטת צעד התקפי
כזה, או יסתכן בהסלמה מהירה למלחמה גרעינית כוללת —
אפשרות שאינה עולה על הדעת כיום.

האמריקנים עוסקים מאז ומן-מה בהזערה (מיניאטוריוזציה)
של ראשי-נפץ גרעיניים, שהיו מדויקים יותר ופחות רדיר-
אקטיביים. אבל ספק אם יפותח בקרוב ראשי-נפץ גרעיני שיהיה
שקול כנגד 50 טון ט.נ.ט. בלבד. ראשי-הנפץ הקטנים ביותר
כיום הם בעלי עוצמה גדולה פי חמישה ועשרה מזה. כמו כן,
ספק אם תימצא דרך להקטין את הנשורת הרדיראקטיבית
במידה כזו, שהנשק הגרעיני הטאקטי יהיה „נקי“ כנשק הקונ-
בנציונאלי. לעומת זאת, אין ספק שאפשר לשפר את דיוק
ההפצה, במיוחד באמצעות הלייזר.

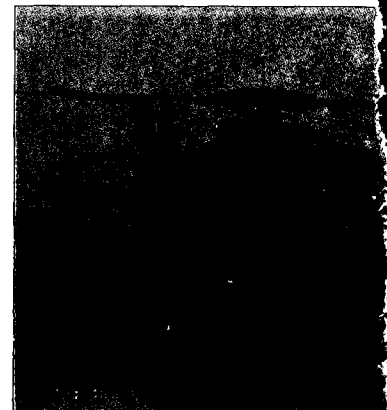
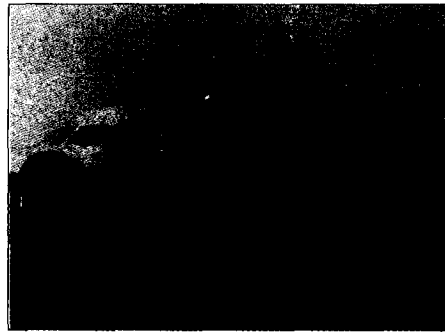
הצד הטכני אינו העיקרי בדיון על נשק גרעיני טאקטי באי-
רופה. מעטים הם המאמינים, שיוצבו טילי-זוטא גרעיניים על
אדמת גרמניה בעשור זה, ורבים המפקקים באפשרות להבדיל
הבדלה מדויקת בין נשק גרעיני טאקטי לבין נשק גרעיני
אסטרטגי. נשאלת השאלה, אם אפשר יהיה להילחם עוד אי-
פעם באירופה מבלי לפגוע באוכלוסיה אזרחית, אפילו בנשק
מדויק ביותר, אשר יכוון אל מטרות צבאיות.

אין עוד פרשנים צבאיים המאמינים, שאפשר יהיה למנוע הסל-
מה מנשק גרעיני טאקטי לנשק גרעיני אסטרטגי, אם הלחימה
תימשך יותר מימים ספורים מאוד. נשק גרעיני זעיר יהיה
בוודאי פרוס בדרגים נמוכים יותר, וריבוי בקו הראשון יגדיל
את הפיתוי להשתמש בו במקרה של סכסוך מזוין. גרמניה
המערבית חרדה מאפשרות כזאת, משום שעל אדמתה יינטשו
הקרבות הראשונים בעימות אירופי בין מזרח למערב. ואפשרות
זו נתחזקה על-ידי התמרונים הגדולים שערכה ברית וארשה,
ואשר בהם נעשה שימוש תיאורטי בנשק גרעיני טאקטי כבר
מתחילת המבצעים.

המסקנה שמסיק „אקונומיסט“ היא, שאין המערב יכול להרשות
לעצמו קיצוץ משמעותי בכוחות קונבנציונאליים באירופה.
השאלה הנוקבת היא: האם יכול המערב להתפרק מחלק מנשקו
באירופה ללא חשש, שמא יגרום צמצום הכוחות של המערב
למצב בו יבוא יום ותועמד לפניו הברירה — להיכנע לתכתיבי
מוסקבה, או להיפגע במהלומה גרעינית? כאשר מדובר
בשאלות כאלה, אין מתן התשובה קל כלל ועיקר.

קנבי, איש „ראנד“, משתדל להשיב על שאלות אלה בהציעו
שידוד-מערכות יסודי בנאט"ו — החל בדוקטרינה חדשה וכלה
בארגון חדש של הכוחות. לדבריה, מוציאה נאט"ו כסף רב יותר
מברית וארשה, ומשיגה מידה קטנה יותר של ביטחון. הסיבה:
ברית וארשה סיגלה עצמה לצרכים האסטרטגיים באירופה.
נאט"ו לא עשתה זאת.

כוחות ארה"ב אינם מתאימים למילוי משימתם באירופה —
ורוב חברות נאט"ו חיקו את הדוגמה האמריקנית הלוקה בחסר.
האמריקנים חושבים עדיין במונחים „קלאסיים“ של מלחמה
מושכת, בה תוכל ארה"ב לפתח בהדרגה את עוצמתה התעש-
ייתית והצבאית עד שתכריע את האויב, כשם שעשתה זאת
בשתי מלחמות-העולם.

לעומת זאת, אפשר לגלות — באמצעות לוייני-ביון — ריכוז
כוחות וכמויות של מערכות-נשק, במידה רבה של דיוק.
אבל שאלת-השאלות היא: האם יביא החיסכון ליציבות —
או לפחדים ולנטיה למלחמת-מנע? כיצד ישפיע קיצוץ-הכוחות
על הפריסה הגלובאלית של מעצמות-העל? האם יוגבל הקיצוץ
ההדדי לאירופה בלבד, או שמא יחול גם על המזרח-הרחוק
והמזרח-התיכון.

עד כאן, דברי פיאר. ומה אומר „אקונומיסט“?
ברה"מ לחצת על ארה"ב ונאט"ו לקצץ הדדית את הכוחות
באירופה, אך במרוצת השנה שעברה הגדילה את מספר הטנ-
קים שלה באירופה מ-14,000 ל-20,000 — פי שלושה ממספר
הטנקים של כל חברות נאט"ו באירופה. על המערב לפצות את
עצמו על נחיתותו הקונבנציונאלית בחידושים טכנולוגיים,
במיוחד במסוקים ובטילים נגד טנקים, וכן בפריסה מחדש של
כוחותיו. לדוגמה, איטליה חייבת לפרוס את צבאה הרבה

קיים חוסר-איוון בכוחות קונבנציונאליים בין ברית וארשה לבין נאט"ו. הנחיתות של נאט"ו נובעת מדוקטרינה מיושנת. לנאט"ו עדיפות על ברית וארשה באוכלוסיה (54%), בתוצר לאומי גלמי (167%), בתקציבי הגנה (120%) ובכוח-אדם. אחרי מלחמת ויאטנם (25%) — ובכל זאת, לברית וארשה עדיפות צבאית קונבנציונאלית.

מטרות נאט"ו הן — הרתעה והגנה, אך נאט"ו (ובמיוחד ארה"ב) מקיימת כוחות רבת-תכליתיים בעלי אופי התקפי, נייד מאוד, שאינם מרתיעים ביותר משום שכוחות אלה אינם חזקים בשלב ההתחלי של עימות צבאי, והם מצוידיים בנשק גרעיני טאקטי הפוגם ביציבות. כוחות ברית וארשה חזקים מאוד בעין, בנשק קונבנציונאלי, ובמיוחד בארטילריה ושריון.

הדוקטרינה הסובייטית גורסת מתקפת-בזק, וכוחות היבשה של ברית וארשה מותאמים לזה. לנאט"ו עדיפות פוטנציאלית בכמות ובאיכות — אך ברית זו זקוקה לזמן כדי לפתח כוחות אלה. הדוקטרינה שלה שמה דגש על הרתעה גרעינית, על חשבון ההגנה הקונבנציונאלית. בזמנו היה איוון בין ההרתעה הגרעינית של נאט"ו ובין ההרתעה הקונבנציונאלית של הגוש המזרחי. כאשר חדל העולם להאמין באפשרות של שימוש בנשק גרעיני (מחשש הסלמה למלחמה גרעינית טוטאלית), עבר היתרון לצד הסובייטי, וזאת שעה שהגיעה ברה"מ לשוויון עם ארה"ב במישור הגרעיני-אסטרטגי.

כדי לקיים מאזן-כוחות צבאי צריך כל צד לקיים כוחות שקו-לים בכל שלושת המישורים: קונבנציונאלי, גרעיני טאקטי וגרעיני אסטרטגי, או לפצות ביתרון במישור אחד על נחיתות במישור אחר.

אבד הכלח על אסטרטגיה של גמול גמיש ומודרג. גישה זו עלולה לפתות יריב למבצע-בזק, שיסתיים במו"מ אשר יגרום להתפוררות נאט"ו. באשר לאפשרות המעבר מנשק גרעיני טאקטי לנשק גרעיני אסטרטגי, ולאפשרות של פיתוח נשק גרעיני קטן ונקי, זהה דעתו של קנבי עם דעת „אקונומיסט". יתרה מזו, האירופים סולדים מהגנה קונבנציונאלית מחשש, שהיא תדחה את מימוש ההרתעה הגרעינית-אסטרטגית — שעה שהלחימה תהיה נטושה על אדמתם. קנבי חולק על דעה זו. לדעתו, יש לחזק את הכוח הקונבנציונאלי של נאט"ו, כדי לאפשר לחימה קונבנציונאלית בלבד — שלא תימשך זמן רב, משום שיופעל „הקו החם" כדי למנוע שואה גרעינית.

לחימה קונבנציונאלית קצרה לא תביא הרס נרחב באירופה (להבדיל ממלחמת-העולם השנייה, שגרמה הרס רב משום שהיתה ממושכת).

לדעת קנבי אפשר להזייל את ההגנה הקונבנציונאלית של נאט"ו על-ידי יעול ושכלול ופריסה מחדש של כוחות. יש לעבות את הגנת אירופה המערבית — במקום לדאוג כל-כך לאגפים. אם תתמוטט אירופה המערבית, לא יהיה טעם בכל הכוחות שבימים ובאגפים.

ועוד: ההוצאות הגבוהות על לחמה נגד-צוללות (15% מהוצאת אות ההגנה של ארה"ב ו-13% מהוצאות נאט"ו) אינן תואמות את צרכיה האסטרטגיים של נאט"ו. המוקד הוא ביבשה, באי-רופה המערבית, ושם חייבת לבוא ההכרעה במבצע מהיר וקצר. הכוח הגרעיני הפרוס באוניות ארה"ב ביס-התיכון — פגיע למדי לכוח הימי הסובייטי המוגבל המשייט בים זה.

ארה"ב מוציאה יותר ממחצית הוצאותיה על נאט"ו — לקיום יכולת לחימה ממושכת. רבע מההוצאות מושקע בהגנת האגפים. פחות מ-30% מושקעים ישירות ביכולת לנהל מלחמה קצרה באיזור המרכזי, המכריע. אין קנבי מציע לבטל את הסעיפים האחרים, אך הוא ממליץ להשקיע יותר — במרכז, ובכוחות קונבנציונאליים תכליתיים.

כוח התקפי, מסביר קנבי, זקוק לטנקים רבים ויקרים. כוח הגנתי יכול להמיר טנקים בנשק נ"ט (ולהשתמש באגרופי-טנקים להתקפות-נגד). כוח התקפי זקוק למערך תחזוקה גדול ויקר. כוח הגנתי יכול להישען על מערכים אורחיים ומצבורים מוכנים מראש. עימות קצר אינו כרוך באחזקה רבה.

הבדל חשוב אחר, שעליו מצביע קנבי בהשוואת נאט"ו עם ברית וארשה, קשור אף הוא בהבדל הגישה — בין עימות קצר לבין מלחמה ממושכת. ברית וארשה גורסת החלפת יחידות שלמות, אחרי עמידה נמרצת בקריאה וספיגת אבידות ניכרות. בנאט"ו גורסים תחלופות של בודדים. החלפת יחידות שלמות תואמת לחמת-בזק, קונבנציונאלית או גרעינית. היא מאפשרת גם את ארגון העתודות ביחידות שלמות.

ביקורתו של קנבי נועדה להיות חומר למחשבה, ואחד הלקחים העיקריים שאפשר להפיק ממנה הוא — שכל מערכת ביטחון חייבת לבחון מחדש את הנסיבות, כפעם בפעם, ולסגל עצמה להן, שאם לא כן יאבד עליה הכלח והיא תהיה בזבונית ובלתי-תכליתית.

(המשך מעמ' 37)

אופן ענייני, תוך התעלמות מהטרחת הכרוכה בכך.

עקב ההתחדשות המתמדת וההתקדמות הרבה בציד ובתוכנה, מתברר תוך שנים ספורות ששיטות מתקדמות הופכות למיושנות, ועוד בטרם נשכחו חבלי הלידה של הסבת הנושא למחשב, יש לגשת להקמת מערכת חדישה.

הכרת האופי של עבודת מחשב ומיכון תקל על כל העוסקים בכך במילוי תפקידם במערכת ותאפשר קליטתה ללא זעזועים.

הסתגלות לשינויים. כאמור לעיל, אין בנמצא מערכת „סופית", שתופעל במשך שנים ללא שינוי. במערכת יוכנסו שינויים ותוספות באופן מתמיד, הן כחוצה צאה מדרישות נוספות של הצרכנים, והן ביוזמת אנשי המחשב, הנובעת ממוצרי ציוד או תוכנה חדשים, שהשימוש בהם יהיה לטובת המערכת.

יש למערך ממוכן חוקיות-חיים משלו, ובהתאם לה נדרשים כל אלה שיש להם זיקה אליו להיות נכונים לקבל כל רעיון חדש, ולבחון את התועלת שביישומו ב-

הממוכנת תפעל כשורה, יש צורך בכוח-אדם בעל ידע בנושא המחשב גם בקרב הצרכנים.

מובן שהאחרים להפעלת הנושא ביחידת המחשב יהיו אנשי מקצוע מיומנים בכל מקצועות המחשב: תכנות, הפעלה, אחזקה וכדומה. כמו-כן יידרש כוח-אדם לטיפול בקלט ובפלט, שיהיה סמוך ליחידת המחשב וימלא תפקידים של סימול, ביקורת, הפצה וכיוצא באלה.